

Mit jelent a „misszió” és mit nem?

Egy erodálódó kifejezés bibliai mélysége

■ GYÓRI GÁBOR DÁVID

„Mennyire más lenne a bibliai tudomány, ha teljesen komolyan vennénk a Bibliát mint elejétől a végéig a misszióról szóló könyvet, amit misszionáriusok írtak misszionáriusoknak! Tekintve tartalmát és szándékát, hogyan is tanulmányozhatnánk bármilyen más módon?” (Andrew Kirk; idézi GOHEEN 2019, 67. o.)

Misszió – egy erodálódó kifejezés?

A cím megfogalmazása már magában hordozza a problémafelvetést is. Lehet-e, és ha igen, hogyan, egy olyan szakkifejezéshez biblikus mélységeket keresni, amely az egyháztörténet egy viszonylag kései pontján jelent meg? A misszió a latin *mitto, mittere*, azaz ’küldeni’ igéből származik, és először a jezsuiták kezdték el használni a kifejezést. A protestánsok ennek ellenére nagyon hamar átvették azt, és alkalmazták „saját evangéliumterjesztő tevékenységük leírására azon népek között, akik még nem hallották az örömhírt” (GOHEEN 2019, 13. o.).

A 19–20. század a misszió klasszikusnak nevezett időszaka volt, azonban a 20. század közepétől a misszió hagyományos értelmezése mindenképpen elégtelenné vált. Nagyjából az 1950-es évektől kezdett kibontakozni az az új korszak, melynek tulajdonképpen maig részesei vagyunk. Hazai viszonyainkat illetően nem szükséges részletezni, hogy a 20. század második fele nem az említett világfolyamatokba való bekapcsolódással telt. Mára azonban a 20–21. századi drámai és a világegyházat érintő változásokat illetően mindenképpen érvényesek és aktuálisak azok a megállapítások, amelyek ennek a formálódó új paradigmának az elemei.

Míg a 20. század során a misszióról való párbeszéd nagyrészt két különböző táborban zajlott az ökumenikus és az evanglikál mozgalom tagjai között, a század végén elkészült, maig meghatározó missziológiai alapmű Bosch *Paradigmaváltások a misszió teológiájában* című összefoglalása, mely alapállását tekintve igyekszik a két tábor között helyet találni. Michael Goheen kanadai missziológus Bosch munkájának továbbvivője. Magyarul is olvasható bevezetése témánk szempontjából a legjobb összefoglalást adja (GOHEEN 2019).

Missio Dei, missziói egyház

Az új missziói paradigma kibontakozásához a *missio Dei* eszméje adta a teológiai keretet, mely az 1951-es willingeni világmissziós konferencia után került előtérbe. Ennek lényege, hogy Isten nem egyszerűen küldi az egyházat a misszióba, hanem Isten maga benne van a misszió munkájában, amelyhez az egyháznak

csatlakoznia kell. A „missziói” jelző az ezredfordulótól vált népszerűvé a *Missional Church* című könyv nyomán.¹ Van Gelder és Zscheile egy egész kötetet szentelt annak a témának, hogy ez mennyi különböző, időnként egymásnak is ellentmondó jelentésárnyalatot hordozott. Ebben a misszióiságról folyó diskurzus négy széles, egymással részben átfedésben, időnként viszont ellentmondásban lévő „áramlatát” különböztetik meg.² A négy irányzat különbözőségei mellett igen fontosak a megállapítható közös pontjaik:

- *A posztkereszténység korszakában vagyunk.* Azaz nem működnek azok a reflexek és stratégiák, amelyek évezredekken át alapértelmezettnek voltak tekinthetők. Az egyház a perifériára került. Az emberek többsége nem rendelkezik az alapvető keresztény tanítások ismeretével, nem szokás gyülekezetbe járni, stb.
- *Az egyház kulturális fogságának felismerése a nyugati világban.* A korszellem (a felvilágosodás racionalizmusából következő materializmus, konzumerizmus, individualizmus, a közösségek válsága stb.) mind az egyház konzervatív, mind liberális ágára túlzottan mély hatással van. Ennek következtében „szükséges az evangéliumi üzenetet úgy kontextualizálni, hogy az egyszerre legyen érthető és provokatív.
- *Küldetésünk áldássá válni.* A keresztény ember nem egy lelki fogyasztó, aki csak saját szükségletei betöltését tartja szem előtt. A missziói gyülekezet ezért minden tagját felkészíti és bátorítja arra, hogy képes legyen *evangéliumi tanúságtételre*.
- Az egyháznak *kontrasztközösség* kell válnia a nyugati kultúrában. Ennek kapcsán azonban nagyon fontos két megjegyzés: egyrészt az ellenkultúra-gondolatnak része, hogy szeressük a várost és az ott élőket, akik felé szolgálunk. Másrészt, hogy ma már – felekezeteken átvélő jelleggel – nem egymáshoz képest kell meghatároznunk magunkat. „Sokkal világosabb helyzetet teremt, és célravezetőbb, ha egy gyülekezet inkább a szekuláris kultúra értékeihez képest tudja definiálni magát.” (KELLER 2019, 336. o.)

A Biblia missziói hermeneutikája

Az „erodálódást” talán éppen a túl szerteágazó értelmezési lehetőségek miatt is érezzük. Igaznak tűnik Stephen Neill szállóigészerű idézete: „Ha minden misszió, akkor semmi sem az.” Hogyan lehet az igazi jelentés megtalálásában segítségünkre a Szentírás? Michael Goheen önkritikus mondatai ismerősek lehetnek számunkra is: „Tudtuk, hogy mi a misszió, és elképzelni sem tudtunk mást, mint feltétlen elkötelezettséget az ügy iránt. Csupán bibliai alapra volt szükségünk, amely igazol minket. [...] amikor a Biblia misszióról szóló tanítását vizsgáltuk, a misszióról alkotott már meglévő értelmezésünk határozta meg, mit lássunk. Missziói gyakorlatunkat ezért nem vetettük össze a Bibliával, hogy annak rendeljük alá, hanem a bevált módszereket hitelesítette az isteni tekintély.” (GOHEEN 2019, 35–36. o.)

A bibliai alapok keresése során először elsősorban az Újszövetség és annak újfajta, missziói szempontú vizsgálata került fókuszba. Bosch azonban maga is vázolja az ezzel járó kihívásokat. „Ne lepődjünk meg, ha az Újszövetségben egységes missziókép helyett különböző »missziói teológiákat« találunk! [...] Valójában a misszióra nem is találhatunk egyetlen átfogó, általános kifejezést az Újszövetségben. Pesch nem kevesebb, mint kilencvenöt görög kifejezést sorol fel, amelyek a misszió újszövetségi felfogásának lényegi, de sokszor különböző aspektusaira vonatkoznak.” (BOSCH 2005, 14. o.) Az Újszövetség missziós tapasztalatait metaforák sokasága fejezi ki, amelyek alapján az újszövetségi misszióaspek-

¹ KELLER 2019, 323–336. oldalain összefoglalását találjuk azoknak a folyamatoknak, amelyek lezajlottak Bosch, Newbigin és mások részvételével ebben az időben a *missio Dei* kifejezés teológiai értelmének bontogatása közben.

² Összefoglaló ismertetésüket lásd KELLER 2019, 330–333. o.

tusok „jelentésmezejét” kísérhetjük megalkotni. Bosch maga is erre tesz kísérletet, majd három meghatározó újszövetségi paradigmával – Máté, Lukács és Pál – foglalkozik részletesebben (uo. 71–173. o.).

A „misszió bibliai mélységének” feltárásához Goheen könyvének első nagy része, melyben a bibliai és teológiai szempontokat taglalja, gazdag munícióval szolgál. Alapelvként írja: „Nem szabad, hogy a misszió alapjául elszigetelt bibliai szakaszokat keresgéljünk, sokkal inkább »a Szentírás központi üzenetére [kell alapozni a missziót]«. [...] Tehát ahelyett, hogy elszigetelt missziói szakaszokat idézgetnénk, a Szentírás egészét kell tanulmányoznunk.” (GOHEEN 2019, 36. o.) Ezt két értelemben is fontosnak tartja. A *megváltástörténeti egész* szempontjából „a missziót úgy kell látnunk, mint ami meghatározó a bibliai történet egészére nézve”. Az *irodalmi egész* pedig az egyes szövegek saját irodalmi szerkezete és helye szerint tekint a részekre.

A Biblia missziói hermeneutikájának értelmezéséhez fontos Goheen alábbi összefoglalása, melyben Christopher Wrightot és Richard Bauckhamot idézi: „A Biblia narratív feljegyzés Isten missziójáról, amelyet népében, illetve népe által végez a világért. Történetet beszél el, melyben a misszió a vörös fonál: Isten missziója, Izráel missziója, Krisztus missziója, a Lélek missziója, az egyház missziója. [...] Az írások, melyek ma a Bibliát alkotják, maguk is Isten végső missziójának termékei és tanúi. [...] A misszió nem pusztán egyike azon dolgoknak, amelyekről a Biblia történetesen beszél, talán kicsit sürgetőbben, mint másokról. A misszió [...] az, amiről minden szól.» Ezért a Biblia hűségese olvasása komolyan veszi a missziói hermeneutikát, [...] ami a »Biblia olvasásának olyan módja, amely számára a misszió a hermeneutikai kulcs. [...] Az ilyen missziói hermeneutika nem merül ki a misszió témájának a bibliai könyvekben való tanulmányozásában, hanem a Szentírás egészének olvasása a misszióknak mint a Biblia központi üzenetének és céljának jegyében.» (GOHEEN 2019, 37. o.)

Isten missziója: az egész világ helyreállítása

„Amíg a *missio Dei* hagyományos értelmezése a »küldésből« indul ki (az Atya küldi a Fiút, és együtt küldik mind a Lelket, mind az egyházat), Wright Isten missziójáról úgy beszél, mint amely Isten hosszú távú célja, hogy helyreállítsa az egész teremtést és az embereket minden nemzetből. A Biblia tehát Isten hosszú történelmi útjának történetét beszéli el, amely arra irányul, hogy megszabadítsa a világot a bűn romboló hatalmából” – írja GOHEEN (2019, 38. o.). Ez egyben attól a kísértéstől is megóv, hogy az Őszövetséget mint a küldés szempontjából irrelevánsnak tűnő szakaszt egyszerűen átugorjuk.

Goheen elemzésének kulcsszavai és történetei a kiválasztás (1Móz 12,1–3), a megváltás és a megszentelés (2Móz 19,3–6). Tulajdonképpen ezeken keresztül szemléli az Őszövetség egészét, és bemutatja, hogy illeszkedik ehhez szervesen Jézus szolgálata is.³

Teremtés és misszió: győzelem a káosz felett

Itt érdemes utalnunk rá, hogy az „import” teológiai anyagok mellett saját, nyelvi és kulturális háttérünkön is születnek kontextualizált munkák. Ennek egyik érdekes és az előző gondolatokhoz is igazodó példája CZÖVEK Tamás *Teremtés és misszió* című tanulmánya (2007), mely címéhez hűen a misszió

³ Terjedelmi korlátok nem teszik lehetővé gondolatmenetének részletesebb ismertetését, melyet a téma kidolgozásához viszont mindenképpen ajánlunk. Lásd GOHEEN 2019, 38–69. o.

szempontjából ritkán idézett szakaszokat teszi vizsgálata tárgyává. Felhívja a figyelmet arra, hogy a bibliai teremtéstörténetre a 19–20. században ráterhelődött az evolucionista-kreacionista vita. Pedig ezek a szakaszok jó példái az ószövetségi „kontextualizációnak”. Az üzenet, hogy Isten teremtménye szava győzelmet aratott a káosz felett, számos missziói következményt is rejt, mely az egyház számára segítséget jelenthet saját küldetése megtalálásához. Gondolatmenetét kiterjeszti az ószövetségi szakaszokon túl Jézus szolgálatára és Pál teológiájára is. Egyúttal reflektív kérdéseket vet fel saját missziói szolgálatunkra vonatkozóan is: Hogyan kapcsolódik az evangélizáció műfaja és a keresztyén istentisztelet Isten országának hirdetéséhez? Ha a Bibliát tekintjük mércének, mennyiben igazítjuk hozzá kultúraértelmezésünket, misszióinkat, evangélizációinkat? Hol a mi felelősségünk Isten missziójában? „Istennek a káoszt megszelídíteni hatnapos alkotómunkába került. Ám, hogy a földet ismét hatalmába ne kerítsék a káosz erői, Isten embert teremtett, akit sáfársággal bízott meg. A minket fenyegető káosz legyőzése Isten munkája. Ám a káosz erőinek féken tartásában nekünk is részünk van.” (CZÖVEK 2007, 118. o.)

A misszió teológiája és a missziói teológia

A misszióról alkotott elgondolásunk elmélyítéséhez a bibliai történet missziói értelmezése mellett szükséges a teológiai reflexió is. Fontos adalékokat találhatunk ehhez Goheennél, amiből most csak néhány gondolatot emelünk ki.⁴

1. Isten missziója és az egyház missziói természete. A 19 századi felfogás „misszió nélküli egyházakhoz, illetve olyan missziói szervezetekhez vezetett, melyek nem egyházak”. (GOHEEN 2019, 71. o.) Elengedhetetlen annak tudatosítása, hogy a misszió nem csak bizonyos tevékenységekről szól, és nem választható el az egyháztól, hanem lényegéhez tartozik. „Az egyháznak misszióinak kell lennie, és a misszióknak egyháznak kell lennie.” (GOHEEN 2019, 72. o.) Goheen kiemeli, hogy az egyház két módon utasíthatja el missziói természetének elfogadását. Egyrészt szakralizáció, azaz egyháziaskodás révén, amikor tulajdonképpen befelé fordul, és önmagával foglalkozik. Másrészt szekularizálódva, azaz amikor a keresztyén emberek tulajdonképpen beleolvadnak a korszaklélekbe, és átformálódnak a kultúra bálványimádó áramlatai által. Elmondható, hogy az egyház mindkét esetben kerül az összeütközést, a világgal való missziói találkozás botrányát és a szenvedést. Végül soron léte és célja szempontjából minket út engedetlenség és árulás – írja GOHEEN (2019, 77. o.).

2. Newbiginn felhívja a figyelmet, hogy fontos megkülönböztetnünk az egyház életében a *missziói dimenziót* és a *missziói szándékot*. Minthogy az egyház identitásának meghatározó része a misszió, ezért mindennek, amit az egyház tesz, van missziói dimenziója. Azonban vannak bizonyos tevékenységei, melyek kifejezetten missziói szándékúak, azaz direkt kilépést jelentenek saját életterületéről, hogy Krisztusról tanúskodjon a világ számára. „Valójában egyik a másik nélkül megbénítja az egyház misszióját. Az az egyház, amelyik nem evangélizál, és nem küld ki misszióba embereket olyanok közé, akik még nem hallották az evangéliumot, elárulja azt. Az az egyház, amelyik a missziót evangélizációs tevékenységekre redukálja, leszűkíti az evangélium hatóterületét, és egyúttal elszakad attól a kontextustól, amelyben a tanúskodó szavaknak helyük lenne.” (GOHEEN 2019, 80. o.)

A reflexióknak fordítva is meg kell történnie. Már BOSCH felhívja a figyelmet arra, hogy szükséges eljutnunk a misszió teológiájától a missziói teológiáig (2005, 451. o.). „Az egyház misszióra való

⁴ A misszióval kapcsolatos teológiai reflexiókat, illetve a teológiát érintő missziói reflexiókat lásd GOHEEN 2019, 70–107. o.

felkészítésének kell ösztönző módon formálnia és felvillanyoznia teológiai munkánkat annak sokszínűségében és egyediségében” – írja Darell Guder. „Az egyház missziójától elszakított teológia éppen a teológia természetét torzítja el” – fogalmazza meg GOHEEN (2019, 83. o.; lásd további hivatkozását is könyve lábjegyzetében).

Mi a misszió?

Goheen a 20. századi új megközelítéseket ismertetve rávilágít: az ökumenikus és az evanglikál hagyomány hivatalos dokumentumaiban sok közös vonást is találhatunk, melyek végső soron nagyjából így összegezhetők: „A misszió az, amikor az egész egyház, az egész evangéliumot az egész világon az egész embernek viszi.” (GOHEEN 2019, 25. o.)

Továbbgondolandó kérdések, témák

- Mennyiben változtat a misszióról alkotott felfogásunkon, ha nem csupán néhány kiragadott bibliai helyre építjük, hanem a Biblia egészének üzenetét vesszük alapul?
- Goheen és Czövek Tamás modelljeit megismerve mi az erőssége, mik az esetleges korlátjai ezeknek az elemzéseknek? Milyen alternatív módon tudnánk megragadni a Biblia központi üzenetét? Milyen következményeket hordozna mindez a misszióra nézve?
- Mit jelent, és milyen következményei vannak az egyházértelmezésünkre vonatkozóan annak a megállapításnak, hogy Isten népe nem csupán a megváltás haszonélvezője, hanem csatornája is kell, hogy legyen? Mely pontokon szükséges és lehetséges kritika alá vetni reformatori örökségünket is az egyházértelmezés terén?
- Milyen gyakorlati változásoknak kell történnie gyülekezetünkben, ha a Goheen által megfogalmazott missziódefiníciót magunkra nézve érvényesnek akarjuk tartani?

Felhasznált és ajánlott irodalom

- BARTHOLOMEW, Craig G. – GOHEEN, Michael W. 2022. *A nagy történet. Hogyan találjuk meg a küldetésünket a Biblia elbeszélésében?* Ford. Kóczián Viktória. Magyar Bibliatársulat, Budapest.
- BOSCH, David J. 2005. *Paradigmaváltások a misszió teológiájában.* Ford. Boros Attila. Harmat Kiadó – PMTI, Budapest.
- CZÖVEK Tamás 2007. *Teremtés és misszió. Isten győzelme a káosz felett.* Kálvin Kiadó, Budapest.
- GOHEEN, Michael W. 2019. *Keresztény misszió ma. Bevezetés.* Ford. Czövek Tamás. Kálvin Kiadó, Budapest.
- KELLER, Timothy 2019. *Gyülekezet a központban.* Ford. Győri Péter Benjámin. Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó – Luther Kiadó, Budapest.
- NEUBIGIN, Lesslie 2006. *Evangélium a pluralista társadalomban.* Ford. Boros Attila. Harmat Kiadó, Budapest.
- STEINER József 2024. *A missziói elmélettől a gyakorlatig.* TCM – Harmat Kiadó.